

BỆNH NHÂN LÀ TRUNG TÂM TRONG CHĂM SÓC SỨC KHỎE: QUAN ĐIỂM MỚI

ThS. BS. Hồ Mạnh Tường
HOSREM
Khoa Y - Đại học quốc gia TP HCM

Quan điểm chăm sóc sức khỏe trước đây và vẫn còn tương đối phổ biến ở Việt nam hiện nay thường đặt bác sĩ ở vị trí trung tâm. Trong quan điểm truyền thống này, người bác sĩ là người “thầy”, là người hiểu biết rộng, uyên bác, được đặt ở vị trí trung tâm của các dịch vụ y tế và có quyền quyết định hầu hết mọi thứ liên quan đến sức khỏe của người bệnh, có thể không cần tham khảo ý kiến người bệnh. Người bác sĩ truyền thống trong quá khứ thường làm việc độc lập ở những cơ sở riêng biệt và có một vị trí rất đặc biệt trong cộng đồng. Người bệnh cũng thường không có nhu cầu tìm hiểu và phó thác sức khỏe và thậm chí cuộc sống của mình cho bác sĩ, ít đòi hỏi sự giải thích và hiểu biết rõ ràng về các quyết định trong khám chữa bệnh.

Trong vài chục năm gần đây, trên thế giới đã diễn ra những thay đổi lớn về hình thức của dịch vụ y tế:

- Bác sĩ phải làm việc theo nhóm, tại những cơ sở lớn được tổ chức qui mô.
- Chẩn đoán bệnh cần kết hợp các phương tiện cận lâm sàng. Việc điều trị cần kết hợp các dược phẩm chuyên biệt, phương tiện khoa học kỹ thuật hiện đại, tốn kém.

- Vai trò của các nhân viên y tế bên cạnh bác sĩ điều trị ngày càng được nâng cao: nhu điều dưỡng, tư vấn viên, chuyên viên tâm lý, dược lâm sàng, y tế dự phòng...
- Người bệnh đến bệnh viện sớm hơn, với trạng thái khỏe mạnh để tư vấn về các vấn đề sức khỏe của riêng mình chứ không chỉ đơn thuần là chữa bệnh.
- Người bệnh tiếp cận với các phương tiện truyền thông và hiểu biết nhiều về các vấn đề liên quan đến sức khỏe. Đặc biệt với quan điểm y học dựa trên bằng chứng ngày càng phổ biến, người bệnh có thể hiểu biết rất rõ về các phác đồ điều trị và hiệu quả của nó.
- An sinh xã hội ngày càng tiến bộ, chi phí y tế ngày càng cao, bệnh nhân càng có nhiều sự lựa chọn hơn.
- Kinh tế y tế ngày càng có vai trò quan trọng hơn trong việc quyết định hướng phát triển của y học về dự phòng, chẩn đoán, điều trị.
- Sự cạnh tranh trong việc cung cấp dịch vụ y tế cho người dân ngày càng cao.

Các sự thay đổi trên đã và đang tạo ra các thay đổi cơ bản về dịch vụ y tế và các vấn đề liên quan. Trong sự thay đổi đó, vai trò và vị trí của của người bệnh trong mô hình dịch vụ y tế ngày này ngày được nâng cao.

Hiện nay trên thế giới, quan điểm bệnh nhân là trung tâm trong dịch vụ chăm sóc sức khỏe ngày càng phổ biến. Ở nhiều nước phát triển, quan điểm này đã được đưa vào giảng dạy cho sinh viên y khoa. Trong quan điểm này, người bác sĩ cần thực hiện các nhiệm vụ sau:

- Giải thích cho bệnh nhân hiểu về tình trạng bệnh lý của mình
- Khuyến khích bệnh nhân thắc mắc, đặt câu hỏi
- Trao đổi với bệnh nhân về ảnh hưởng của bệnh lý và việc điều trị đối với sức khỏe và cuộc sống
- Để bệnh nhân tham gia vào quyết định điều trị sau khi được thông tin đầy đủ

Đồng thời, với sự bùng nổ về thông tin hiện nay, kiến thức của bệnh nhân về sức khỏe và về bệnh tật ngày càng được nâng cao thông qua tài liệu, sách vở, internet và các hoạt động giáo dục sức khỏe cộng đồng. Do đó, nhiều bệnh nhân đã nhanh chóng thích nghi với quan điểm bệnh nhân là trung tâm trong chăm sóc sức khỏe. Trong mối quan hệ này, thầy thuốc quan tâm hơn đến hoàn cảnh và điều kiện của từng bệnh nhân. Đồng thời bệnh nhân được hiểu rõ tình trạng bệnh lý của mình và tham gia một phần vào các quyết định ảnh hưởng trực tiếp đến sức khỏe và cuộc sống của chính mình.

Tuy nhiên, một nghiên cứu gần đây tại Đại học Iowa, Mỹ (2007) cho thấy quan điểm bệnh nhân là trung tâm không phải không có những nhược điểm. Thực tế cho thấy, một số bệnh nhân có khuynh hướng không tuân theo y lệnh của bác sĩ, mà chỉ làm theo suy nghĩ của mình sau khi có được một số thông tin cơ bản. Nghiên cứu này cho thấy bệnh nhân chỉ thật sự cảm thấy hài lòng và tuân thủ điều trị nếu họ gặp được bác sĩ đáp ứng đúng suy nghĩ của họ.

Ngược lại, một số bệnh nhân, đặc biệt là nhóm lớn tuổi, lại thích thầy thuốc kiểu cổ điển, nghĩa là người bác sĩ là trung tâm của chăm sóc sức khỏe. Với quan điểm cổ điển này, bác sĩ không nhất thiết phải giải thích nhiều cho bệnh nhân, quyết định điều trị chủ yếu do bác sĩ đưa ra và bệnh nhân chỉ cần tuân theo các hướng dẫn của thầy thuốc. Những bệnh nhân này, thực tế lại ít khi hài lòng và tuân thủ tốt điều trị khi gặp các bác sĩ theo quan điểm bệnh nhân là trung tâm. Họ cảm thấy không thoải

mái khi được khuyến khích tham gia vào quá trình quyết định điều trị bệnh. Theo nhóm bệnh nhân này, bác sĩ là người được đào tạo đầy đủ và có trách nhiệm quyết định điều trị cho bệnh nhân. Khi được khuyến khích tham gia và quyết định điều trị, bệnh nhân có cảm giác nặng nề vì cảm thấy bác sĩ đã đẩy trách nhiệm về phía mình và không được hướng dẫn rõ ràng. Bệnh nhân có thể cảm thấy bối rối vì phải tự quyết định và quá tải với các thông tin mà bác sĩ cung cấp.

Trong khi đó, những bệnh nhân trẻ, có trình độ lại thích gặp các bác sĩ xem bệnh nhân là trung tâm. Khi này, người bệnh có cơ hội hiểu rõ ràng về tình trạng sức khỏe của mình, lợi ích của các phương tiện chẩn đoán và các phương pháp điều trị bệnh. Người bệnh đương nhiên sẽ chịu một phần hoặc toàn bộ chi phí của việc chẩn đoán và điều trị. Đồng thời các phương pháp điều trị khác nhau sẽ ảnh hưởng trực tiếp lên sức khỏe của người bệnh. Đây là những lý do khiến các bệnh nhân có trình độ văn hóa và có kiến thức, hiểu biết về sức khỏe, thường muốn được hiểu và tham gia nhiều hơn vào các quyết định của bác sĩ. Do đó, các đối tượng này thích các dịch vụ y tế xây dựng trên quan điểm bệnh nhân là trung tâm. Thực tế cho thấy quan điểm này ngày càng phát triển trong các xã hội hiện đại.

Tuy nhiên, một số chuyên gia trong lãnh vực này cho rằng không nên áp dụng một quan điểm cứng nhắc nào đó cho tất cả các bệnh nhân. Người thầy thuốc cần được đào tạo để nhận biết được nhu cầu của từng bệnh nhân và áp dụng cách tiếp cận phù hợp cho từng đối tượng cụ thể. Qua đó, giúp bệnh nhân cảm thấy hài lòng và tuân thủ tốt y lệnh. Mục đích cuối cùng là sức khỏe và sự an toàn của người bệnh.

